

**Συνέντευξη στον Ντίμη Αποστολόπουλο για την εκπομπή
«Ωρα τέχνης και επιστήμης»
Β' πρόγραμμα, Πέμπτη, 16 Δεκεμβρίου 1954, 6 μ.μ.
με αφορμή την ατομική έκθεση *Τετρακότες. Φρόσω Ευθυμιάδη-Μενεγάκη*
στην αίθουσα εκθέσεων εφημερίδος «Το Βήμα»**

E. Θα θέλατε κυρία Ευθυμιάδη να οδηγήσετε σεις η ίδια τους ακροατάς μας στην έκθεσίν σας;

Φ.Ε. Ευχαρίστως

E. Από πού θέλετε να αρχίσουμε, γιατί είδαμε ότι στον κατάλόγό σας κρατάτε μια χρονολογική σειρά στην εργασία σας. Να την ακολουθήσωμε και στην επίσκεψίν μας;

Φ.Ε. Ναι ας αρχίσουμε από τα δύο πρώτα έργα του καταλόγου που είναι και τα παλαιότερα: το κατσικάκι και τον αίγαγρο. Βλέπετε πόσο τα δύο αυτά έργα είναι διαφορετικά σε τεχνοτροπία. Το κατσικάκι είναι ρεαλιστικό. Ο αίγαγρος έχει μίαν απόλυτη αφαίρεσιν. Απ' αυτό θα δήτε ότι είχα αρχίσει από τότε με τον πόθο μιας αφαίρεσης στη δουλειά μου. Στοχαστικώτερη όμως αντιμετώπισις του βασικού αυτού προβλήματος με έπεισε πως έπρεπε να προηγηθί μια μακρόχρονη θητεία μου στην ρεαλιστικήν έκφρασιν. Πιστεύω ότι αν δεν περάση ο καλλιτέχνης απ' εκεί η αφαίρεσις κινδυνεύει να γίνη κενό σχήμα.

E. Σε ποια εποχή αναφέρεσθε δηλαδή;

Φ.Ε. Στις πρώτες μου αναζητήσεις αμέσως μετά τις σπουδές μου.

E. Πού εκάνατε τις σπουδές σας;

Φ.Ε. Στην Κρατική Σχολή της Βιέννης, όπου εσπούδασα κεραμική και πηλοπλαστική.

E. Γι' αυτό προτιμήσατε αυτόν τον κλάδον της γλυπτικής;

- Φ.Ε. Γιατί έβλεπα πόσο η παράδοση της τέχνης αυτής είχε σβύσει σχεδόν στον τόπο μας και θέλησα να δουλέψω για το ξαναζωντάνεμά της. Ύστερα αγαπώ πάρα πολύ την ύλη αυτή, την τερρακότα, γιατί πιστεύω πως το γλυπτό σε τερρακότα προσφέρεται ιδιαίτερα στη σημερινή αντίληψη για τη διακόσμηση του σπιτιού.
- Ε. Βλέπω ότι η δουλειά σας έχει όλη τη δροσιά του υπαίθρου, του κήπου (από τα ίδια σας τα θέματα).
- Φ.Ε. Πραγματικά λατρεύω τα θέματα για το στόλισμα του κήπου και νομίζω ότι τα ζώα είναι τα καταλληλότερα γι' αυτό. Πάμε αν θέλετε παρακάτω. Καθώς βλέπετε όλα μου αυτά τα ζώα, το κατσικάκι, το γαϊδουράκι, το μοσχαράκι, τα ζαρκάδια το αλογάκι είναι δουλεμένα με ρεαλιστική αντίληψη που την υπαγορεύει ο προορισμός της. Προσπάθησα έτσι να δώσω την χαρακτηριστική κίνηση και έκφραση κάθε ζώου. Ξέρετε ότι κάθε φορά έπρεπε να φέρω το ζωντανό μοντέλο εις το ατελιέ μου. Το άφινα να τρέξει μέσα στον κήπο μου. Λατρεύω ιδιαίτερα τα μικρά των ζώων, γι' αυτό χρειάστηκε για νάρθουν νάναι μαζί τους και η μητέρα τους. Έτσι μούρθαν το ζαρκαδάκι και η ζαρκαδίνα, το γαϊδουράκι και η γαϊδουρίνα ακόμη και ο ίδιος ο γαϊδουράρης για να τα φροντίζη.
- Ε. Νόστιμο. Άλλως τε φαίνεται η αγάπη σας προς τα μωράκια αυτά ζώα, των ολίγων ημερών. Τους έχετε δώσει μια τέτοια τρυφερότητα και μια αστάθεια ακόμη που νομίζεις – να τώρα το κατσικάκι που βλέπω πως είναι έτοιμο θαρρείς να χοροπηδήση. Τα προορίζετε βέβαια για κήπους.
- Φ.Ε. Ναι, ο πόθος μου δεν είναι η μνημειακή γλυπτική, αλλά μια τέχνη που να συνοδεύει τον άνθρωπο στην καθημερινή του ζωή, πράγμα που μάλλον λείπει από τον τόπον μας.
- Ε. Μα αυτά τα μεγάλα κομμάτια πώς ψήνονται; Μονοκόμματα;
- Φ.Ε. Ναι

- E. Μα δεν έχω δη τέτοιου μεγέθους τετρακότες ούτε εδώ ούτε στο εξωτερικό.
- Φ.Ε. Χαίρομαι που θίγεται αυτό το θέμα. Σεις μόνον και μια σουηδίσ γλύπτρια που επισκέφθη χθες την έκθεσί μου πρόσεξαν αυτό το ζήτημα. Είναι από τα δυσκολότερα πράγματα της τεχνικής της κεραμικής. Και θα σας πω και κάτι: ο καθηγητής μου Gbaiegen ήταν περήφανος γι' αυτή μου την επίτευξη.
- E. Θα θέλατε τότε να μας πείτε λίγα λόγια για τον τρόπο της κατασκευής τους;
- Φ.Ε. Πρώτα γίνεται ένας σιδερένιος σκελετός μελετημένος σύμφωνα με το σχήμα του έργου, ύστερα πάνω σ' αυτόν μοντελάρεται με πηλό το έργο. Εδώ θα νομίζει κανείς πως το έργο τελείωσε γιατί είναι όπως το βλέπετε τώρα. Αλλά δεν τελείωσε, τώρα αρχίζει, από αυτό πρέπει να βγει το καλούπι, δηλαδή το γύψινο αρνητικό του. Αυτό το καλούπι δεν είναι διόλου εύκολη υπόθεση γιατί χρειάζεται προσεκτική μελέτη και υπολογισμός πώς θα λειτουργήσουν τα διάφορα κομμάτια του μετά, όταν θα βγει απ' αυτό το οριστικό έργο που είναι από νωπό πηλό και αναγκαστικά κούφιο για να μπορεί να ψήνεται. Και φαντάζεσθε πόσο δύσκολο είναι να σταθή π.χ. το αλογάκι στα τέσσερα πόδια του όταν είναι ακόμη σ' αυτό το στάδιο. Βέβαια, όπως καταλαβαίνετε το πρώτο έργο με τον σκελετό είναι πια άχρηστο. Στον κεραμικό κλίβανο θα μπη το δεύτερο. Όλα αυτά βέβαια σας τα λέω σε πολύ γενικές γραμμές.
- E. Σ' όλα τα έργα σας κάνετε καλούπι;
- Φ.Ε. Όχι, π.χ. η προτομή του Καζαντζάκη έχει γίνει χωρίς καλούπι ακολουθώντας άλλην τεχνικήν.
- E. Σας ενδιαφέρει το πορτραίτο παράλληλα με την άλλη σας δουλειά;
- Φ.Ε. Πολύ, παρ' όλο που είναι άλλου είδους δημιουργία. Εκεί πρέπει να συλλάβη ο καλλιτέχνης, πέραν από τα χαρακτηριστικά της μορφής τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου και αυτόν να εκφράση. Ξέρετε ότι δεν είναι πάντοτε εύκολο, γιατί εδώ η προσωπικότης πολυσύνθετη συνήθως, επιτάσσει την ειδικήν

έκφρασίν της. Γι' αυτό στην προτομή αποφεύγω την πολλή αφαίρεσι και σε ορισμένες προτομές νομίζω πως χρειάζεται να διατηρηθή μια κάποια "DOCUMENTATION".

Ε. Βλέπω ότι δεν σας ενδιαφέρει μόνο σαν πορτραίτο ο άνθρωπος. Και στις φιγούρες σας έχετε εκμεταλλευθεί το θέμα άνθρωπος. Να αυτές οι χορεύτριες, αυτά τα γυμνά, ας πούμε.

Φ.Ε. Η μελέτη του γυμνού με ελκύει ιδιαίτερα. Το θέμα «χορός» όμως με συγκινεί.

Ε. Μα αυτό το προσέχει κανείς σ' όλα τα έργα σας, όχι μόνον στις χορεύτριες. Η πλαστική κίνηση είναι ο κυριότερος φορέας της έκφρασής τους και στα αφηρημένα έργα σας ακόμα, μέσα στην στατικότητα τους υπάρχει παλιωμένη μια φορά κίνησης. Τι σας έκανε να αλλάξετε τεχνοτροπία;

Φ.Ε. Μα σας είπα και πριν ότι η πρόθεσίς μου από την αρχή ήταν να φθάσω στην αφαίρεση και φυσικά κάποτε εννόησα ότι ήρθε η στιγμή. Ας πάρουμε τα κοκόρια μου. Βλέπετε ότι πήρα τον κόκορα ως αφορμή και τον επανέμβα επίμονα σε διάφορες μορφές άσχετες θα νομίζει κανείς από την ατομική ακρίβεια ενός κόκορα. Προσπάθησαν ν' απαλλαγώ από την νατουραλιστική του μορφή και να ξαναπλάσω το θέμα μου με την αντίληψη ότι η δημιουργία η πραγματική του καλλιτέχνου δεν είναι η αντιγραφή της φύσης αλλά η ανάπλασή της. Αυτό βέβαια μπορεί να φθάσει σε μια πολλαπλότητα απροσδιόριστη. Σε μια τέτοια αντίληψη δουλειάς οι πλαστικές αξίες παίρνουν την πρώτη θέση. Αυτό θάθελα να τονίσω προϋποθέτει να μελετήσης το φυσικό φαινόμενο και να απολυτρωθής από αυτό.

Ε. Το κοινό πώς δέχθηκε την τελευταία αυτή εργασία σας;

Φ.Ε. Έχω μεγάλη χαρά που το κοινό ανταποκρίθηκε με τέτοιο ενθουσιασμό. Μου ετόνωσε την πίστη μου να εξακολουθήσω σ' αυτόν τον δρόμο. Ακόμα και άνθρωποι σχετικά μεγάλης ηλικίας που θα περίμενε κανείς να εμμένουν στις παλιές αντιλήψεις εκφράστηκαν με θαυμαστήν κατανόησιν. Δεν είναι λοιπόν

σωστό να λέγεται πως το κοινό δεν μπορεί να έχει επαφή με τις σύγχρονες τάσεις της τέχνης.

- E. Είναι αλήθεια ότι και στην αφαίρεσί σας δεν χάνετε την επαφή με την πραγματικότητα, όπως άλλως τε πρέπει να γίνεται σε κάθε μεστή φόρμα αφαίρεσης. Το ίδιο βλέπω ότι γίνεται και στις φιγούρες σας απ' τις «γυναίκες του Μαρόκου» στο γάτο σας, στα πουλιά σας. Παρ' όλη την απόλυτη αφαίρεση και την σχηματοποίησή τους σχεδόν δεν χάνεται ή αίσθηση της φυσικής φόρμας τους. Και στις στάμνες σας ο ανθρωπομορφισμός τους έχει ίσως κάποια σχέση μ' αυτό το χαρακτηριστικό γνώρισμα της δουλειάς σας.
- Φ.Ε. Αγαπώ πάρα πολύ το θέμα «κανάτι» και γιατί ακόμα δε χάθηκε από τη ζωή του τόπου μας και γιατί έχει ένα λειτουργικό σχήμα που δίνει ανεξάντλητες δυνατότητες για να δημιουργήσης από αυτό τις πιο διάφορες μορφές, άνθρωπο, πουλί, ζώο.
- E. Μου αρέσουν πολύ τα κανάτια σας που είναι διακοσμημένα με χαρακτά και χρωματιστά κοσμήματα.
- Φ.Ε. Μου αρέσει να μου ξεφεύγει από τις δυνατότητες που μου δίνει η ίδια η ύλη. Τα χάραγμα π.χ. σαν διακόσμημα το νοιώθει κανείς σαν ανάγκη σχεδόν όσο ακόμη είναι νωπός ο πηλός. Όσο για τα χρώματα άρχισα τελευταία να μελετώ πώς μπορεί να χρωματισθή ένα πλαστικό έργο. Οι αρχαίοι βέβαια το συνήθιζαν πολύ, για μας όμως είναι ένα πολύ λεπτό και δύσκολο πρόβλημα. Η χρωματιστή φιγούρα μου που βλέπετε είναι δουλεμένη πολύ αλλά επίτηδες για να δεχθή το χρώμα γιατί είναι φοβερά επικίνδυνο να χρωματισθεί μια νατουραλιστικά δουλεμένη φιγούρα.
- E. Εκτός από τις τερακότες σας έχετε και μερικά χάλκινα και ένα σφυρήλατο, θέλετε να μας πείτε πώς γίνεται.
- Φ.Ε. Γίνεται με φύλλα μετάλλου που κόβονται με οξυγόνο και σφυρηλατούνται στο αμόνι και συναρμολογούνται πάλι με οξυγόνο. Είναι πρώτη φορά που καταπιάστηκα μ' αυτό το είδος της δουλειάς και ανυπομονώ να κάνω κι άλλα

τέτοια έργα γιατί το φύλλο μετάλλου στην κατεργασία του – και πολλά από τα μυστικά της κατεργασίας αυτής τα γνώρισα από τον Παρισινό - Έλληνα γλύπτη Κώστα Κουλεντιανό – κρατά όλη την αίσθηση του χειροποίητου που δημιουργεί μια συγκίνηση άμεση τόσο για τον καλλιτέχνη όσο και για το κοινό που το βλέπει. Νομίζω ότι κι αυτό όπως και η τετρακότα έχει ζεστασιά σαν υλικό και επί πλέον το βλέπω πολύ κατάλληλο για ύπαιθρο. Ειδικά προσφέρεται πολύ στην τεχνοτροπία μου της τελευταίας περιόδου και σ' αυτό ακριβώς δοκιμάζω να κάμω μεγαλύτερα που να προσαρμόζονται ιδιαίτερα στις σύγχρονες τάσεις της αρχιτεκτονικής.

- E. Με χαρά βλέπω ότι στην ανανέωσή σας κρατάτε όλη την ευρύτητα στην κλίμακα της δουλειάς σας. Η αφαίρεση δεν γίνεται μόνο στα έργα σας για εσωτερικό αλλά και για ύπαιθρο. Καλό θα ήταν να δουν όσο δυνατόν περισσότεροι νέοι, φοιτηταί, μαθηταί την έκθεσή σας που είναι και τόσο πολιτισμένα παρουσιασμένη.

Ευχαριστούμεν πολύ κυρία Ευθυμιάδη-Μενεγάκη που μας βοηθήσατε να δούμε την έκθεσή σας με την δική σας δημιουργική ματιά.